

TARİHSEL GEÇMİŞİMİZE COĞRAFÎ BİR BAKIŞ;

OSMANLI NİÇİN BATI'YA GİTTİ?

Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

OMÜ Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Kütüphane | Rehber | E-Posta | İletişim | English

HABERLER
> Tüm Haberler

Tarihsel Geçmişimize Coğrafi Bir Bakış; Osmanlı Niçin Batıya Gitti?
15 Aralık 2015

OMÜ Tarih Topluluğu tarafından düzenlenen “ Tarihsel Geçmişimize Coğrafi Bir Bakış; Osmanlı Niçin Batıya Gitti? konulu konferans Fen Edebiyat Fakültesi Konferans Salonunda yapıldı

Konferansı, Tarih Topluluğunun danışmanlığını yürüten Prof. Dr. Kaya Tuncer Çağlayan'ın başkanlığında OMÜ Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cevdet Yılmaz verdi. Yılmaz konferansa “Tarihî Coğrafya” teriminin açılımını yaparak başladı.

Yılmaz, “Coğrafya, insanlar ve yer (mekân) ile bunlar arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılış ilkesine bağlı olarak inceleyen bilim dalı, Tarih ise; geçmiş zamanlarda insanların yaptıklarını, neden ve sonuç ilişkisi dâhilinde, yer ve zaman göstererek, belgeler ışığında objektif olarak inceleyen bilim dalıdır. Bu iki bilimin kesişme noktası olan “Tarihî Coğrafya nedir” sorusuna verilecek en güzel cevap ise; herhangi bir sahanın (yerin, bölgenin) geçmiş bir zaman dilimindeki özelliklerini ve bu sahada meydana gelen olayları modern coğrafyanın ilke ve yöntemlerini kullanarak araştıran interdisipliner bir bilim dalı olduğudur” dedi.

Osmanlı genişlemek için neden Batıyı hedef aldı?

“Osmanlı genişlemek için niçin Doğuyu değil de daha çok Batıyı hedef aldı?” sorusuna cevap arayan Yılmaz, “Bu olguyu coğrafya prensipleri içinde incelediğimizde birçok sebep sayabiliriz; dünya hâkimiyeti, ılay-ı kelimetullah (İslam'ı yayma), batının zenginliklerini ele geçirme başlıca sebeplerdir” diye konuştu.

Coğrafya, insanlar ve yer (mekân) ile bunlar arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılış ilkesine bağlı olarak inceleyen bilim dalı, Tarih ise; geçmiş zamanlarda insanların yaptıklarını, neden ve sonuç ilişkisi dâhilinde, yer ve zaman göstererek, belgeler ışığında objektif olarak inceleyen bilim dalıdır. Bu iki bilimin kesişme noktası olan “Tarihî Coğrafya nedir” sorusuna verilecek en güzel cevap ise; herhangi bir sahanın (yerin, bölgenin) geçmiş bir zaman dilimindeki özelliklerini ve bu sahada meydana gelen olayları modern coğrafyanın ilke ve yöntemlerini kullanarak araştıran interdisipliner bir bilim dalı olduğudur. Tarihî coğrafya geçmişin coğrafyası olarak tanımlanabileceği gibi, tarihî olaylara coğrafyanın etkisini araştıran bilim dalı olarak da kabul edilebilir.

“Osmanlı genişlemek için niçin Doğuyu değil de daha çok Batıyı hedef aldı?” sorusunu tarihî coğrafya prensipleri içinde incelediğimizde birçok sebep sayabiliriz; dünya hâkimiyeti, ilay-ı kelimetullah (İslam’ı yayma), batının zenginliklerini ele geçirme vd. gibi.

Bu konferansın konusu ise bu görüşlere bir katkı yapmak, farklı bir bakış açısı getirmektir. Çünkü sayılan bu sebeplerin hepsi geçerlidir, fakat bize göre yetersizdir. Bugün İstanbul’dan uçakla doğuya doğru seyahat edildiğinde ve yukarıdan aşağıya bakıldığında görülen manzara; kurak bir topografya, erozyona uğramış verimsiz topraklar ve bunlar arasına sıkışmış dağınık, küçük, fakir yerleşmelerdir. Daha doğuya gidildikçe (İran ve Orta Asya’ya, hatta güneydoğu yönde Irak ve Arabistan’a doğru bu durum, yani iklim ve yer şekilleri değişmez, hatta daha kurak ve mutlak çöller görülür.

Yine İstanbul’dan uçakla bu kez Batı’ya doğru gidildiğinde ise; önce yarıkurak ve sulama isteyen Trakya topraklarımız, sonra ise geniş ve düz Bulgar ovaları karşımıza çıkar. Daha Batıya gidildiğinde ise bu kez daha geniş ve verimli Macar ovaları ile karşılaşırız. Şayet Viyana kuşatmasında başarılı olup Haçlı ordusunu yenebilseydik Avusturya Alplerinden sonra da çok daha geniş Alman toprakları ile karşılaşacaktık.

Sanayi Devrimi öncesinde ve Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselme dönemine rastgelen tarihlerde dünyanın başlıca gelir kaynakları ticaret ve tarımdı. Henüz petrol gibi enerji kaynakları ve altın-gümüş dışında diğer madenlerin bir önemi yoktu. Henüz makina seslerini duyulmadığı bu dönemde ülkelerin zenginliği ticaretle, vatandaşın karnını doyurma işi ise tarımsal verimlilikle mümkündü.

İşte Osmanlı İmparatorluğu bu bilinçle, güneyde Yemen’den, kuzeyde Kırım’a kadar olan sahayı egemenliği altına alarak doğu-batı yönlü İpek ve Baharat yollarını kontrol altına almış, bu başarısıyla dünya ticaretine hâkim olmuş ve büyük bir zenginlik kaynağı elde etmişti. Diğer yandan ise Trakya’dan itibaren Batı yönde hareket ederek önce Balkan, daha sonra da Sırp ve Macar ovalarına hâkim olarak vatandaşının karnını rahat doyurma anlamında tarımsal geliri garanti altına almıştır. Daha sonra da kendi gerileme döneminin başlangıcı olan Sanayi Devrimine kadar bu tarımsal potansiyeli muhafaza etmek için var gücü ile çabalamış, adeta bütün gayret ve zamanını bu toprakları elinde tutmak için harcamıştır.

Sanayi Devrimi ile Batı dünyası büyük bir üstünlük ele geçirmiş, yelkenlilerin yerini buharlılar almış, Köroğlu’nun ifadesi ile “tüfek icad olmuş, mertlik bozulmuştur”. Yeni döneme ayak uyduramayan Osmanlı bir yandan ticaret yollarını diğer yandan da elindeki verimli Balkan topraklarını peyderpey kaybederek gerileme dönemine girmiş ve uzun süre dirense de Batı karşısında mağlup olmuştur.

İşte bugün doğu-batı yönde uçakla veya yerden kara ve tren yolları ile yapılacak bir seyahatte mekânsal farklılıklar dikkatle analiz edildiğinde Yükselme Döneminde Osmanlı’nın niçin Batı yönde hareket ettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Foto: Erzincan-Erzurum arasında çoğunluğu boş ve verimsiz Doğu Anadolu topraklarımız

Foto: Uçsuz bucaksız Macar ovalarında mısır tarımı

Foto: Uçsuz bucaksız Macar ovalarında buğday tarımı.

Foto: Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de Galiçya Şehitliği. Zengin toprakları savunmak için kahraman askerlerimizin Avrupa içlerinde yattığı en büyük şehitliklerimizden biri.

Foto: Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de, Osmanlı'nın o günlerde verdiği isimle Budin Kalesi'nde, bu kaleyi Osmanlı adına savunurken şehit düşen Paşamızın kabri. Dünyada düşmanlarına bile kahraman askerd i dedirten kaç millet vardır?

Not:

Konferans sunu metninde yer alan fotoğraflar için Ek'teki diğer pdf'ye bakınız.